

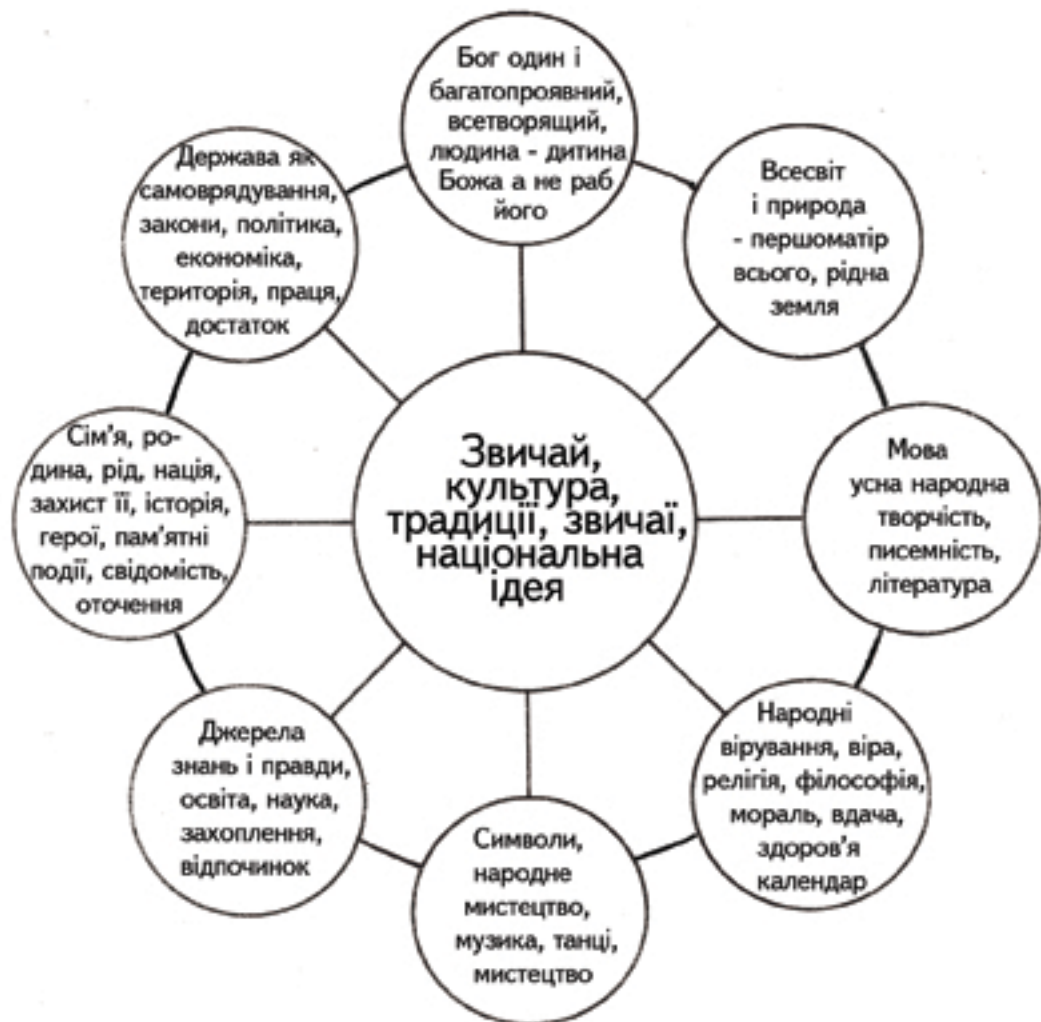
**ДОСЛІДЖЕННЯ
ТА
ВПРОВАДЖЕННЯ
ЗВИЧАЄВИХ КАРБІВ
УКРАЇНЦІВ**

МП "ТЕНДЕР"
Київ-2013

УКРАЇНСЬКЕ КОЛО БУТТЯ

Думка, єдність та дія - буде Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ
ТА
ВПРОВАДЖЕННЯ
ЗВИЧАЄВИХ КАРБІВ
УКРАЇНЦІВ

“ТЕНДЕР”
Київ
2013

ББК 74.200.5.
К17
УДК

Дослідження та впровадження звичаєвих карбів. Укладач
Г.Т.Князюк - К., Тендер, 2013. - 52 с.: іл.

Григорій Трохимович Князюк - заступник Голови Ради Старійшин Українського Козацтва, викладач Міжнародного університету розвитку людини "Україна". Його дослідження складається із різних тем вивчення духовності українця.

Запрошуємо студентів, істориків, етнографів до обговорення, до більш глибокого вивчення нашої історії, культури.

Коректура, верстка МП "ТЕНДЕР"
tender@mail.zp.ua

Друк

Підписано до друку 07.07.2013. Формат 60x84 1/16.
Друк цифр. зам. №   Тираж   екз.

© Г.Т.Князюк, 2013
© МП "ТЕНДЕР", 2013

ПЕРЕДМОВА

Як впровадити все те корисне із Звичаю для України?

Приклади для цього у світовій спільноті. Наприклад: Конституція Ізраїлю побудована на споконвічному єврейському Звичаю із вкрапленнями сучасного права. Подібне ж ми зустрічаємо в Японському, Китайському законодавствах. Великобританія, яка фігурує найбільш консервативною державою світу підтверджує ґрунтування своїх законів на прадавньому Звичаю і традиціях.

На шляху до створення власної правової і демократичної держави України був Пилип Орлик - державотворчу програму він зафіксував в "Конституції". Якщо взяти сучасний Цивільний кодекс України (2003 р.) - там зафіксовано, що цивільні відносини можуть регулюватися Звичаєм (стаття № 7).

Сучасне українське суспільство потребує справжніх, національних, демократичних основ, а не штучних накиннутих нам Заходом. І цією демократичною основою є Український Звичай. Саме тому Конституційний Суд України (02.11.2004 р.) зафіксував у своєму рішенні включення звичаю, традицій, норм моралі у правові норми. І в судочинстві потребу ґрунтуватися у своїх доказах на Звичаї доказує сторона, яка посилається на Звичай.

Перш за все Звичай - це спосіб життя нації, який повинен передаватися від покоління до покоління в усіх напрямках: культурному, економічному, політичному, військовому і державотворчому. Збереження Звичаю і традицій у різних напрямках життя українського народу дає змогу відродити самобутність України.

Виборча демократична система яка склалася на Запорозжі, була історичною ниткою зв'язку нашої давньої історії та історії України козацької доби, в якій Звичай переріс у державно-національну традицію. Це і породило нам Козацьку державу. А в роки Незалежності України була також спроба утвердити народовладдя. Але, на жаль, то лише намагання та розмови.

Григорій Князюк

Назва теми: "Український козацький звичай"

Вступ

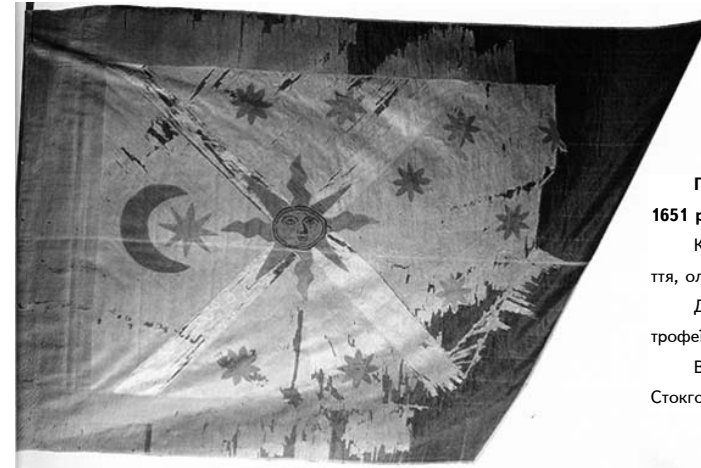
Спонукав мене до написання цих рядків відхід в інший світ мого духовного побратима-наставника Л.П.Безклубого. То є лише спроба - роздуми виконання даної самому собі обіцянки під час похорон на цвинтарі в Усатовому біля Одеси 29 січня 2007 р.

Ці та інші звичаєві карби були розглянуті на Раді старійшин Українського козацтва в м. Києві 20 лютого 2011 р. (протокол №2) і рекомендовані для поширення та подальшого їх обговорення серед козацьких організацій України. В березні 2012 р. надіслані на конференцію по Звичаю, яка відбулася в м. Хмельницькому, та увійшли до електронного збірника матеріалів конференції.

1."Діди були козаками, батьки - дітьми козачими, а ми хвостами собачими"

Сотні років по колу ходимо прив'язані до стовпа історії, крутимо її млин перемелюючи себе з допомогою погоничів чужинців. Нам нав'язали антилюдську модель життя, гинуть мільйони українців у мирний час, гине їх душа, культура, історія, література, майбуття. Лінію національного фронту у нас тримають мертві герої. А перемогти можна лише коли її тримають живі. Як можна було за такий короткий час довести Україну до такого стану? Так її одурити, так обікрасти, збити з магістрального шляху, згребти під себе ресурси, підібрати до рук пресу, радіо і телебачення і фактично дати нашій історії зворотний хід? Наша Незалежність привела у нову залежність від чужих падлюк і своїх негідників. У нас навіть релігійні конфесії виконують замовлення партій та чужих держав.

Де в українців на покуті Шевченко, Мамай, Леся Українка, Франко, коли вони будуть прочитані? У нас декоративне козацтво, а часто й вороже Україні. Чоловік формується не тоді коли затуляється щитом, а тоді коли підіймає меч. Доля не усміхається рабам. Якась Україна буде, і чиясь, тільки не наша. Стільки жертв за багато століть і за таку незалежність, і за таку

Прапор козацький
1651 р. Україна
Китайка, дерево, шиття, олія. 181x286 см.
Державна колекція трофеїв ST 27/251.
Військовий музей.
Стокгольм. Швеція

демократію? Чи є ще така країна за кількістю принижень на душу населення?! Ми втрачаємо Україну, вона заражена мертвими ідеологіями, поляризована, сконфронтowana соціально, національно, релігійно. Що ж коли дозволили сісти собі на голову, отже кращої долі не варті.

Наша історія принижена, оббрехана, наші герої перетворені у ворогів. У нас відлік часу по трагічних подіях, від війни до війни, від голодомору до репресій, від Чорнобиля до вкраденого Майдану. А постійний спогад про поразки, смуток - роззброюють людей. Ми всі пронумеровані, а де наша людська ідентифікація, а національна? Україна та Київ філіали декількох держав. Постійні компроміси в кінцевому результаті приводять до зради та поразок. Наче вільні, незалежні, а тихенько вмираємо не борсаючись і не борючись. Усе сміття світу висипали на Україну: тамплієри, місіонери, проповідники, нелегали, неформали, голубі, наркоділери, кілери, шахраї міжнародного класу. Новий порядок на землі наводиться для золотого мільярда. Хто ці гравці, що рухають народами, державами?

Нас розбито на блоки, коаліції, конфесії, партії, козацтва, щоб роз'єднати, а потім звести на арені всесвітньої бойні. Тому кожна українська справа закінчується імітацією або провокацією. Українці стали нацменшиною, у резервації. У нас вкрали Батьківщину і Незалежність. Я хочу жити у повноцінній країні, розмовляти повноцінною мовою, і гарантувати це моїм дітям і онукам на майбутнє. Чому я не можу сказати собі: "Держава -

це я, нація - це я"? А можливо ні з ким не треба боротися, живи своїм життям, роби свою справу. Менше нарікай на себе, на націю, на державу, на сусідів, на ворогів. Вибери собі іншу владу, напиши свою історію, поверни своїх геніїв, героїв, украдене багатство, культуру, мову. Позбудьмося печаті меншовартості. У цьому і допоможе нам досвід предків, адже їм ще гірше жилося, але вони не гнулися, не плазували.

2."Стій за Звичай горою, то й люди будуть з тобою"

Саме Звичай забезпечив Україні перемоги, виживання серед ворожих сусідів протягом багатьох століть. В добу Запорозької Січі Звичай розцвів з новою силою, він утвердив самоврядування українців, як гуманний народ, що показав світу людські відносини за багато десятиріч раніше, поки Європа спала в рабстві та насильстві. Саме рівноправні взаємини між українцями (рядовими і верхівкою, бідними і багатими) дали можливість проіснувати Козацькій республіці більше 300 років. Так було і раніше на Праукраїні (до і при Київській Русі). А той безперервний зв'язок поколінь в культурі, історії забезпечив перемоги живим, тому що "мертві тримають живих" (Г. Лебон). Звичай - це закон, мораль - його виконання.

Як формувався, з чого виник Звичай? Спочатку це були правила поведінки, які склалися давно у наслідок їх тривалого, систематичного застосування певною кількістю людей. Звичай є засобом узгодження суспільного життя. Він існує у свідомості людей і передається від покоління до покоління. Звичаєве право це той самий Звичай але з маленьким дотиком до нього римського права. Звичай має дуже велику життєву внутрішню силу, тому що його витворив народ своїм життям. Один із дослідників Д. Мейєр зауважив: "...Звичай так могутній в юридичному повсякденні, що, мабуть, виведе з ужитку закон, спрямований проти його застосування."

В той далекий час Запорозькі козаки не мали писаних законів і діяли на підставі стародавніх звичаїв, словесного права і здорового глузду. І на території Січі польські та московські закони ігнорували. Характерною ознакою Звичаю була його обрядовість в якій широко застосовувалась усна народна творчість. У формі коротких речень закарбовувалися головні ознаки Звичаю (прислів'я та приказки), все це робило звичай зрозумілішим, потрібнішим та рідним наступним поколінням.

Для прикладу наводимо козацькі звичаєві прислів'я:

Добре все по мірі.

Де велика рада - там рідкий борщ.

Не буду душі вбивати, а буду правду казати.

Або волю добувати, або вдома не бувати.

Або будемо на Русі, або пропадемо усі.

Береженого Бог береже, а козака шабля стереже.

Хто любить піч - тому ворог Січ.

Мала правда велику брехню перемагає.

Дерево міцніє корінням, а людина друзями.

Не той друг, що медом маже, а той, що правду каже.

Хто кривдить людей - той кривдить своїх дітей.

Од Богдана до Івана не було гетьмана.

Місяць - козацьке сонце.

Той дає раду, хто знає правду.

Богу молись, а до берега гребись.

Добра та рада, де правда щира.

Не пив води Дунайської, не їв каші козацької.

Коли праве діло, то говори сміло.

Поки всі на печі - козак на коні.

Стій за правду горою, то й люди будуть з тобою.

Свій своєму не ворог.

До булави треба голови.

Воля світ береже - неволя в яму веде.

Волі не чекай, сам здобувай.

Добре братство - краще за багатство.

Дарма смерті не шукай, як зустрінеш не тікай.

Не всякий козак, що шаблю має.

Козак - душа правдива, справедлива не зрадлива.

Козацькому роду нема переводу.

В той далекий час на Січі Звичай ще називали "Козацьким правом" яке ґрунтувалось на "батьківських" відносинах між отаманами та козаками. А система періодичного переобирання козацької старшини відсіювала випадкових або ворожих осіб, які рвалися до влади. Козацьке коло також зрівнювало моральні, економічні стосунки в товаристві. Охоронцями козацького Звичаю на Січі і в паланках були Діди-старійшини - заслужені козаки, які раніше займали виборні посади і користувалися авторитетом серед козацької громади. Саме Діди-старійшини здійснювали козацьке правосуддя і стежили за дотриманням давнього, освяченого віками звичаю. *Звичай - це ще своєрідна, пос-*

тійна толока - духовна, правова, економічна, військова, фізична, і як зазначив дослідник Звичаю М. Слабченко: "В умовах Козацької республіки всі найважливіші справи, як воєнні, так і мирні вирішувалися, як правило, гуртом, групою. Тому індивідуальне сприйняття світу окремими козаками входило, переливалося до групового світосприйняття".

3. Походження Звичаю

Професор В. Сергієвич подає такі роздуми на основі яких утворився Звичай:

1. під впливом подій, обставин у людини виникла певна реакція на побачене, почуте, пережите;
2. подібна ж реакція виникла у групи людей яка також була свідком подій;
3. ту ж саму оцінку підтримувало широке коло людей;
4. на подібні події у майбутньому вже було відпрацьоване бачення та реакція людей.
5. так з'явилися звички, а на їх основі формувався Звичай, як основа переконання народу, як норма живого не писаного закону буття;
6. отже Звичай, звичаєве та козацьке право - це надбання народної творчості, а не законодавчої влади.

Норми права з'явилися завдяки існування Звичаю. Юридичне ж право забезпечується примусовою силою держави. Звичаєве ж право забезпечується свідомим духом народу, його традиціями, вдачею. Тому в Україні юридичне право повинно як найбільше відповідати духу Звичаєвого права, національної культури, традиціям. Завдяки цьому дійсно у нас буде влада народна, а не чужинська. Існують різні форми перетворення Звичаю у Звичаєве право:

1. мовчазна згода держави;
2. фактичний розгляд справ судах на підставі норм Звичаю;
3. закріплення існуючого Звичаю у законодавстві.

Зразки Звичаєвого права:

1. збірник законів "Руська правда";
2. "Литовські статuti" писані руською мовою (1.1529; 2.1566; 3.1588), де в останньому найбільше подані засади старовинного Українського Звичаєвого права.
3. "Конституція "Пилипа Орлика".

Про використання Звичаю в Україні та на Січі у той суворий час визвольної війни свідчить застосування смертної кари та суворих тілесних покарань винуватців-козаків:

- відсічення та ламання кінцівок, побиття киями до смерті;
- винуватців прив'язували до гармат на майдані;
- відбирання майна, розстрілювали, топили, вішали на шибениці;
- підвішували на залізних гаках, садовили на палю;
- закопували живцем у землю;
- побиття камінням до смерті.

Із застосуванням та живучістю Звичаю на Україні змушений був змиритися Московський самодержець Олексій Михайлович, який в своїй грамоті, жалуваній Б. Хмельницькому 27 березня 1654 року, визнавав право українців на життя за своїм Звичаєм: "А коли б волею божою прийшла гетьманові смерть, так ми великі государі, лишили війську Запорозькому вибирати гетьмана самим між собою, по давньому Звичаю. Судитися велим їм у своїх старшин по давнішим правам їм".

Історія формування козацького права (Звичаєвого) на Запорозькій Січі розглядалася в працях М. Грушевського, Д. Яворницького, А. Ригельмана, А. Скольковського, М. Слабченка. С. Наріжного, О. Лазаревського, І. Теліченка, Д. Багалія, П. Захарченка, О. Кузьменець, В. Калиновського, І. Терлюка, П. Музиченка, А. Ткача, Г.О. М'ягка, Д.В.Андрєєва, З. Ромовська, С. Бервено.

За які ж провини карали винуватців:

1. службові: розкрадання скарбниці, перевищення службових повноважень і зловживання службовим становищем, ухилення від служби, дезертирство, зрада, не надання допомоги;
2. проти порядку, правління і суду: непокор старшині, підроблення печаток, кривоприсяга і кривосвідчення на суді;
3. проти особи: замах на життя, здоров'я, вбивство, завдання каліцтва, ран чи побоїв, образа, бійки;
4. проти власності: крадіжка, пограбування, приховування краденого, знищення чужого майна, грабунки;
5. проти моралі: зганьблення жінки, перелюбство, приведення жінки на Січ і зв'язок з нею на Січі, пияцтво.

Звичаєве право передбачало умовну оперативну роботу: "Заклич", "Звіт", "Гоніння сліду", "Присяга". Як засіб з'ясування правди ще існував з Київської Русі - "Божий суд" - випробу-

вання водою і вогнем. Обов'язком козацького суду було судити винних швидко, правдиво і безсторонньо.

4. Сутність Запорізької Січі

Січ - громада самітників утікачів, яка заснована на колективній формі власності, рівності козаків у користуванні землею, кооперативних форм господарювання та зрівняльного розподілу благ. Запорізька Січ у XVI - XVII ст. перетворилась в оригінальну козацьку військову громаду, подібно якої не знала жодна країна світу. У XVIII ст. ця громада набрала державницьких ознак. Сутність козацької республіки - держави, як називали нашу країну у той такий далекий, але і все ж близький до нас час, полягає в таких ознаках:

1. діяв принцип виборності влади по вертикалі;
2. колегіальність вирішені усіх питань на Січі;
3. постійна змінність та звітність верхівки;
4. участь козацтва у формуванні системи судових органів та їх діяльності в цих органах.

Органи управління на Січі:

1. військова старшина - кошовий, отаман, військовий суддя, осавул, писар, курінний отаман;
2. військові чиновники - булавочний, хорунжий, бунчужний, довбиш, пушкар, гармаш, товмач, шафар, канцеляристи;
3. Похідна та паланкова старшина - полковники, писарі.

5. Впровадження звичаю у сьогоденні

Як впровадити все те корисне із Звичаю для України? Приклади для цього є у світовій спільноті. Наприклад: Конституція Ізраїлю побудована на споконвічному єврейському Звичаю із вкрапленнями сучасного права. Подібне є в Японському та Китайському законодавствах. Великобританія, яка фігурує найбільш консервативною державою світу, підтверджує ґрунтування своїх законів на прадавньому Звичаю і традиціях.

На шляху до створення власної правової і демократичної держави України був Пилип Орлик - державотворчу програму він зафіксував в "Конституції". Якщо взяти сучасний Цивільний кодекс України (2003 р.) - там зафіксовано, що цивільні відносини можуть регулюватися Звичаєм (стаття №7).

Сучасне українське суспільство потребує справжніх, націо-

нальних, демократичних основ, а не штучних накиннутих нам Заходом. І цією демократичною основою є український Звичай. Саме тому Конституційний Суд України (02.11.2004 р.) зафіксував у своєму рішенні *включення звичаю, традицій, норм моралі у правові норми*. І в судочинстві потребу ґрунтуватися у своїх доказах на Звичаї доказує сторона, яка посилається на Звичай.

Перш за все *Звичай - це спосіб життя нації, який повинен передаватися від покоління до покоління* в усіх напрямках: культурному, економічному, політичному, військовому і державотворчому. Збереження Звичаю і традицій у різних напрямках життя українського народу дає змогу відродити своєрідність України, її прадуховність і все позитивне, що напрацьоване протягом багатьох століть.

Виборча демократична система, яка склалася на Запоріжжі, була історичною ниткою зв'язку нашої давньої історії та історії України козацької доби, в якій Звичай переріс у державно-національну традицію. Це і породило нам козацьку державу.

В роки Незалежності України була також спроба утвердити народовладдя але, на жаль, то лише намагання та розмови на папері. Тому пропонуються, як роздуми, тези про Український козацький Звичай для сучасного використання у козацькому середовищі:

Український козацький Звичай (розширене розуміння)

1. Звичай - це:

1. Коло, Віче, Рада, самоврядування - без цього Звичай вмирає;
2. Звичай творився багато століть, він охоплює уявлення, знання і вміння народу;
3. теоретичні джерела Звичаю живляться усною народною творчістю, "Супойським переказом", "Велесовою книгою", "Руською Правдою", Козацькими літописами, "Конституцією" П. Орлика, "Історією Русів", творами Г. Сковороди, Івана Котляревського ("Енеїда"), творами Т. Шевченка і І. Франка, Л. Українки, В. Шаяна, Д. Яворницького, Л. Силенка та дослідженнями сучасників;
4. ми і наш Звичай - з тих пір, відколи ми себе пам'ятаємо;
5. Звичай - це спосіб життя від народження і до смерті. Це неписаний повсякденний Закон, охоплюючий усе людське життя;

6. канонізувати або спрощувати Звичай не потрібно;

7. Звичай - доцільний, природний і простий - це система знань, яка постійно доповнюється життям, але його основи - незмінні;

8. Звичай формує свідомість та дію в ім'я правдивого життя;

9. етика, закони, віра - побудовані на Звичаї, але вони, на жаль, часто нищать Звичай, декларуючи, регламентуючи, підмінюючи його;

10. де забувають Звичай - там живуть в брехні, насильстві, стражданні і злиднях.

II. Сім'я, Родина і Рід - в основі Звичаю:

1. родова пам'ять - до сьомого коліна;

2. пошана та повага до Матері, Жінки до людей, роду та народу;

3. родинна обрядовість від народження до смерті;

4. природне, народне виховання;

5. здорове харчування, народна медицина;

6. виховання працею;

7. виховання гідності, самодостатності і патріотизму.

III. Козак-звичаєвик: це власник, кооператор

Значення землі для Звичаю:

1. українці - землеробська нація, а отже - творча, що дарує життя, гуманна, мирна, тому відноситься до Землі, до Природи як до Матері. Це і сформувало духовність нації;

2. Козак - це власник земельної ділянки (дачної, присадибної - ця земля продається), а решта землі належить громаді і не продається;

3. Козак - підприємець: має свою справу, живе своєю працею, спорідненою працею;

4. козацька кооперація - взаємодопомога, спільна діяльність, розподіл статків згідно внеску;

5. іноземці не можуть бути власниками землі на території України, так як власниками її можуть бути тільки громадяни України.

IV. Самозахист громади, роду, сім'ї і себе:

1. наявність особистої, традиційної козацької та сучасної зброї (на законній основі);

2. Козак - це сучасний воїн, захисник. Дух та знання молоді

формується звичаєм;

3. козацтво без молоді - не козацтво;

4. служба Громаді, Землі-Матері, свідома підлеглість вибраній владі.

V. Козак-звичаєвик:

1. думає, розмовляє, співає рідною мовою;

2. відроджує календарну та родинну обрядовість, свята, згідно природного, космічного календаря;

3. створює українське середовище;

4. пізнає рідний край теоретично і практично;

5. постійно навчається (Звичай, історія, культура, наука, мистецтво, музика і професійні знання). Практичність, доцільність і природо-відповідність знань;

6. дбає про своє здоров'я та сім'ї (фізкультура, спорт, походи, чистота, охайність та здорове харчування);

7. проводить активне громадське життя - є громадянином та особистістю;

8. живе у ритмі з Всесвітом, Сонцем, Водою, Землею.

VI. Звичаєва держава:

1. світоглядні основи, закони держави та мораль народу ґрунтуються на Звичаї;

2. Козак має право на найвищу владу, або делегує це право найбільш гідному через народне віче;

3. обов'язковий контроль з боку товариства та громади над обраною владою, її звітність і відповідальність за козацьким Звичаєм;

4. постійна змінність старшини.

VII. Віра:

1. в товаристві дотримуються віротерпимості (є різні віри і різне розуміння однієї і тієї ж віри);

2. на Бога надійся, а до берега гребися;

3. забобонність віри - це шлях в нікуди, і є знищенням самої ж віри;

4. Козаку-звичаєвцю не потрібні посередники між ним і Богом, і козак не перекладає свою відповідальність за свої помилки на Бога, не просить прощення, а бере відповідальність за це на себе і відпрацьовує або відшкодовує заподіяне;

5. люди - богоподібні, самодостатні тому, що вони мислять,

творять, мовлять, люблять і працюють;

6. Козак - вільна людина, господар, а не раб-споживач, який живе одним днем і нищить все живе на землі і саму Землю;

7. віра і знання поруч повинні йти;

8. віра - це стан душі, це особистий позитивний досвід, оптимізм;

9. вірити необхідно - в своє призначення на цій Землі, одне одному, в свій Рід, Народ, в свою Землю. Звичай - це основа для правдивої віри.

VIII. Козацьке побратимство:

1. взаєморозуміння, взаємодопомога, взаємопожертва в ім'я громади, роду, сім'ї і побратима;

2. спочатку думка і справа, а потім слова; слова та справи не розходяться між собою; бути вірним Слову; без праці і вдосконалення собі Волі і Правди не здобудеш;

3. не піддавайся спокусам (чини, влада, кошти, маєтності, непомірні задоволення).

Використана література

1. Костенко Ліна. Записки українського самашедшого. К., XXI століття, 2011.

2. Велесова книга. К., Такі справи, 2002.

3. Гайдай Г. Козацький Суд. Український світ №1, 1996.

4. Гуржій О. Право в українському козацтві. К., 1994.

5. Грозовський І. Козацьке право. Право України №6, 1997; Звичаєве право Запорізької Січі. Радянське право №10, 1991.

6. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. К., Вища школа, 1994.

7. Дністрянський С. Звичаєве право. Львів, 1902.

8. Збірник наукових статей. Звичаєве право Запорозької Січі. Запоріжжя, 2010.

9. Петров І.В. Государство и право древней Руси. С.П.Б., 2003.

10. Руська правда. Хрестоматія з історій держави і права України Т. 1.

11. Ромовська З. Українське цивільне право. К., 2005.

12. Сергеевич В. Лекции и исследования по древней истории русского права. С-П, 1903.

13. Слабченко М. Соціально - правова організація козаків. К., 1927.

14. Товстопльотов В. Суд у Запорозьких козаків. Юридичний вісник України №18, 1996.

15. Шевченко Я. М. Цивільне право України. Харків.

16. Яворницький Д.І. Історія Запорозьких козаків (у 2-х т.) К., Наукова думка, 1990.

Козацькі заповіді сучасною українською мовою.

1. Землі своєї не віддавати, а чужої не брати.

2. Жити у відповідності з природою.

3. Пам'ятати свій рід до сьомого коліна, героїв свого народу і героїчні події.

4. Вирішувати всі питання Колом, Вічем і Радою.

5. Землі не продавати. Зберігати право власності по спадковості. Надавати в оренду.

6. Із кращих щороку вибирати до влади і свідомо їм підкорятися.

7. Даному слову бути вірним.

8. Бути в злагоді та єдності в сім'ї, в роду і народом.

9. Взаємодопомога один одному та в громаді.

10. Не зраджувати свої звичаї, традиції, духовність, мову і віру предків наших.

11. Відроджувати побратимство та самооборону громади (образа або зрада товариша - найтяжчий гріх).

12. Без праці і боротьби волі не здобудеш.

13. Краще бути мертвим ніж рабом.

14. Не піддаватись спокусам ворогів (кошти, чини)

15. Щоб слово не розходилося зі справою.

16. Не втрачати гідності людської, любові до рідного.

17. Нічого не залишати ворогам.

18. Берегти пам'ятки нашої духовності та історії.

19. Жити своєю працею.

20. Відкритість і звітність отаманів, гетьманів перед товариством і громадою (своєю власністю і життям платять за гріхи).

Взято із Велесової книги

Проведення козацького Кола

1. В колі козаки стоять тісно, плече до плеча, або беруть руки в замок попід лікті з іншими, чи тримають один одного за пояси.
2. Чужі в Колі не стоять.
3. В Колі всі рівні (козаки, старшини, старійшини)
4. Перед початком Кола Голова Ради Старійшин (або старійшина) встромляє в землю по центру Кола спис вістряв в небо, або шаблю, чи колодач, теж вістряв в небо. Ці ритуальні предмети символізують енергію і дух Воїна-Козака, силу перемоги і захист від темних ворожих сил.
5. Клейноди та ритуальні речі лежать біля отамана на килимку чи рушнику, хоругви тримають в руках.
6. Коло скликається для прийняття рішень, проблему яких обговорено раніше.
7. Коло веде старійшина або хтось інший, кого виберуть Коловодом.
8. Ведучий, якого обирає Коло, просить дозволу розпочати Коло, запитує, чи є причини у не проведення цього Кола. У разі погодження зобов'язує Козаків у терпимості аж до завершення Кола. У випадку суперечностей - їх узгоджують старійшини.
9. Той, хто споганив Коло - плюгавець.
10. Слово по колу промовляють за Сонцем і надається декілька раз за необхідністю.
11. Під час Кола промова кожного повинна бути стислою, виваженою, відповідальною, пам'ятаючи приказку "Багато слів - багато зла".
12. Якщо козак за першим ходом Слова сказав все, так надалі передає слово мовчки по колу.
13. Вихоплюватися до слова поза чергою не дозволено - це неповага до інших.
14. Коло навчає думати, промовляти, діяти по справедливості, має велику енергетичну силу, та духовно-ритуальний зміст.
15. У разі виходу із Кола Козака, Коло розпускається і за потребою скликається знову.
16. Слово на Колі має найвищу вартість.

17. Рішення, які прийняті на Колі - є обов'язковими і священними для всіх козаків, старшин і старійшин.

18. Призупинити рішення Кола можна лише рішенням Кола.

19. Невиконання рішень, постанов, наказів Кола є недопустимим і грубим порушенням звичаю.

20. Порушити звичай - це як плюнути у криницю, з якої Громада п'є воду, тому від цих плюгавців Громада відмежовується. В Коло їх допускають лише після каяття перед Колом і за рішенням Кола.

21. Старійшини на Колі дбають за дотриманням Звичаю, є радники козацьких отаманів та старшин, мають авторитет та першість в голосі.

22. Ведучий Кола (Коловод), регламентує слово та час виступу.

23. Про регламент домовляється до початку Кола.

24. Якщо козаку вкоротили слово, він має право звернутися до старійшин, а їх рішення - авторитетне для Кола.

25. У розірванні Кола з будь-яких причин, священнодійство ритуалу втрачається. Коло розходиться і формується заново.

26. На Коло виносяться питання, які обговорені раніше, також затверджуються рішення, ухвалені Радою козацьких старшин та старійшин. Затверджуються або відхиляються рішення козацьких громад.

27. На Колі вибирають отамана, старшин, голову ради старійшин, його заступника, правника, під час цього ритуалу кандидати на ці посади повинні вийти з Кола і відійти.

28. Коло - позаконфесійне, священники, волхви, попи в Колі мають лише статус козака (при умові їх причетності до козацьких товариств).

29. Осавул із козаками забезпечує порядок і безпеку під час проведення Кола.

30. Розірване і не завершене Коло призводить до негараздів. Винуватців цього - як правило, доля карає.

31. По завершенню Кола - коловод дякує цій священній дії, дню, та кололадникам, витягує списа або шаблю чи колодача і перший розриває священне Коло.

Записано від старійшин та поважних козаків Українського Козацтва.

м. Київ - 2011

Теми для розуміння та впровадження українського Звичаю

Духовне буття

Бог. Дух. Віра. Духовність. Світогляд. Правда.
Земля, Всесвіт, Сонце, вода. Екологія довкілля і Душі.
Карби - кількість, Звичай - якість. Звичаї, обряди, традиції.
Мова, писемність, символи, знаки.
Культура. Національна ідея. Календарна та родинна обрядовість. УНТ, Книга Нації.

Наука та її розуміння. Практичність та доцільність. Знання. Поступ.

Наші мислителі-звичаєвці: Г. Сковорода, І. Котляревський, Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, В.Шаян, Л.Силенко.

Козацька освіта. Виховання молоді. Без молоді козацтва немає. Вікові посвяти. Козацька школа. Вишкіл.

Джерелознавча база. Бібліотеки.

Єдиний інформаційний простір (для спілкування та взаємодії).

Культурно-просвітницька, краєзнавчо-туристична робота.

Комплекси українців: меншовартості, жертви, оплакування, ненависті, боротьби з "воріженьками", роздвоєності, байдужості, споживацтва, егоїзму і лінощів.

Життя людини

Наша ідентичність - хто ми, звідки ми, куди ми і які ми.

Місія, мрія, шлях України.

Інститут Козацької сім'ї. Родовий уклад. Сім'я, родина, рід, нарід.

Особисті та суспільні цінності.

Повноцінне щасливе життя, гармонія.

Життя громади

Процедури прийняття рішень. Віче. Коло. Козацька партія.

Самоврядування (самоорганізація). Звичаєва держава - Русь-Україна. Принцип масштабування.

Рівні (варни). Соціальні, суспільні.

Система охорони здоров'я. Система здорового способу життя. Споріднена праця.

Козацька служба. Самооборона. Безпека. Осавульська служ-

ба. Завбачливість, наступ.

Господарська діяльність. Спільна та спадкова власність.

Громадська служба. Військовий резерв, народні дружини.

Економічна складова. Фінанси. Скарбнича служба. Податко-

ва. Внески.

Судочинство. Спокуси, зради, безлад, порядок.

Банк даних надбань та перспектив надбань.

Співпраця з державою.

Українська національна ідея (ідеологія)

1. Опоненти вважають, що національна ідея (ідеологія) не потрібна, адже людство перетворюється у глобалізоване суспільство (Євросоюз, Азійські спільності, Слов'янська єдність)

2. Інша частина населення України боїться національної ідеї, бо думає, що матиме складнощі із-за свого національного походження.

3. Є свої доморощені "землячки", які збайдужіли до свого походження та майбуття.

4. Інші держави вважають, що ствердження національної ідеї політизує суспільство і що це може завершитися пролиттям крові (маючи на увазі епохи Леніна, Сталіна, Гітлера), тому впроваджують громадянське суспільство у своїх сформованих, самодостатніх незалежних національних державах (і це нормально).

5. Але останні не беруть до уваги те, що Україна була завжди жертвою декількох імперій одночасно, і тепер знову фактично розп'ятої - тобто, нам не дають шансу дорости їхнього рівня, а пропонують розчинитись, зникнути як нація.

6. Захід і Росія давно ввели у міжнародні відносини подвійний політичний та юридичний стандарт:

- Ними виправдовується люба форма неоколонізації на законному рівні. "Нація, яка не спроможна на свою державу, її розчиняють більш цивілізовані, сильні нації" (Ч.Хойд "Міжнародне право" 1959 т. 2 стор. 68).

- Також ці нації вважають "ворожими цивілізації" бо вони не здатні піднятися на високий рівень культури і тому не мають ніякого права розраховувати на наші симпатії..., тому ми не заперечуємо проти їх підкорення." (Бернштейн - ідеолог західної

соціал-демократії).

Як підтвердження цього ми бачили як були розп'яті Заходом сильні національні держави (Афганістан, Ірак, Югославія). (З. Бжезінський "Росія - зайва країна" - "Континент" №49, 1995.

7. Не минуло лихо й Україну:

- Економічне - фактично знищена промисловість, сільське господарство, державні банки, транспорт, енергетичні магістралі (безробіття, пияцтво, наркоманія, еміграція, міграція).

- Політичне - нав'язано псевдодемократичний, державний устрій та виборчу систему, тому керують державою "воріженьки".

- Законодавче - закони склали "воріженьки" під себе, втвердилась суцільна продажність державного апарату, суду.

- Духовне - історія, культура, наука, освіта - напівзнищені.

- Військове - від армії та озброєння залишились "ріжки та ніжки" (передача ядерної зброї та стратегічної авіації, скорочена чисельність, символічне фінансування, непрофесійність).

- Генетичне - підірвано генофонд здоров'я нації - економічною кризою, безробіттям, інформацією, бідністю, генетично модифікованими продуктами харчування (безпліддя, хвороби, смертність), алкоголізмом, палінням, екологічною катастрофою, а в результаті - великою смертністю.

8. Все сказане вище говорить про поступове перетворення України в колонію.

9. Тому *порятунок для України - у гуманній національній ідеї (ідеології)*

Національна ідея потрібна Україні для:

- Обґрунтування існування української держави, нації, людини, без національної ідеї ми перегній, сміття для інших. (Е. Кант "Слов'яни - сміття історії").

- Вироблення контрідології, якщо цього потребують обставини.

- Формування влади з кращих і на пропорційній національній основі.

- Вироблення форм і методів пізнання.

- Створення політичних та пропагандистських знань.

- Вирішення наших проблем духовного, політичного та економічного життя.

Якою повинна бути національна ідея (ідеологія)

1. Науковою, опиратись на закони буття людського та всесвіту.

2. Практичною, високотехнологічною.

3. Економічною, конкурентоспроможною.

4. Правдивою, а не замовленою товстосумами.

5. Національною за змістом.

6. Інтернаціональною - для взаємозбагачення, взаємоузгодження та співпраці між націями на основі гуманізму.

7. Всебічною - з охопленням історії, культури, політики, економіки, законодавства та права.

8. Організаційно-оформленою структурою (людьми та кадрами), фінансами, методами та формами діяльності).

9. Не руйнівною, керованою, далекосяжною, передбачувальною, постійною і гнучкою відповідно часу і потреб.

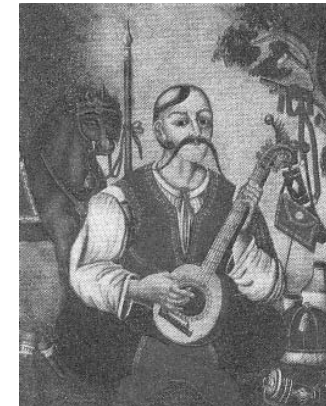
10. Об'єднуючою націю, дієвою.

Духовне

1. Віра - це спокій і постійна праця.
2. Це любов, співчуття, простота, гідність.
3. Не суди, не хвалися.
4. Наші недоліки: нестриманість, злість, за-надта уява.
5. Нас нищать: гнів, грубість, жадібність, не-стриманість, образливість.
6. Хто і що веде націю і мене до загибелі?
7. Як думаєш, так і живеш.
8. З ким поведешся, від того й наберешся.
9. Любов, радість, справедливість - з нами від народження.
10. Сварка - це ядерна реакція.
11. Все йде і минає.
12. Душа - дочка неба.
13. Язык стриманий, мова обдумана.
14. Не май ворогів.
15. Визнач головне і йди: до книги, до землі, до природи, до світла, до дітей.
16. Дармового хліба не їж.
17. Небо і добро - це Бог. Бога май в душі.
18. Не бійся смерті.
19. Зроблене зло повертається.
20. Живи в ім'я душі, людей, Бога.
21. Правда кличе нас.
22. Контроль думки, слова, дії.
23. Не переступай через інших.
24. Уявою, умовами володій, зміцнюй їх.
25. Українці - єднаймося, бо загинемо.
26. Бог - це правда, любов, мудрість, енерге-

- тичний та інформаційний згусток, Всесвіт.
27. Не самозакохуйся, не брешу.
  28. Доброта та мовчазність - сила.
  29. Справи - коріння, розмови - гілля, життя - буття.
  30. Пообіцяв - зроби.
  31. Пізнавай себе, людей, світ, і будь задово-лений маючим.
  32. Раб бажання - найгірший раб.
  33. Менше думати та говорити про невдачі, сльози, про муки. Поважай себе.
  34. Здоровий гумор, праця, радість, добро - нас творять.
  35. Книги читай, а не дивись на них.
  36. Краєзнавчі походи, програми.
  37. Мова, звичай, культура, історія - першо-значні для Душі, життя.
  38. Календарна обрядовість.

Українське життя-буття, його мета

1. Опанувати, збагнути духовну сутність людини - Божу сутність.

Отримати всебічні знання і досвід духовного та практичного життя.

Звільнитися від усього зайвого (духовне, матеріальне)
Єднатися з однодумцями.

2. В основу духовності покласти культурні досягнення своєї нації, а також пізнати злет духу інших народів.

3. Скласти список наукових та духовних джерел Українського звичаю а також практичних досліджень з напрямків буття.

4. Написати книгу нації - "Книгу Звичаю-Закону українців".

5. Науково, правдиво доказати - "хто ми, звідки ми і куди ми"

6. Створити звичаєві громади, у кожній громаді - школи з напрямків українського життя, за окремою програмою.

7. Окремо створити козацькі школи для здобуття козаками державотворчих знань і практичного досвіду з українського самоврядування. Відродження козацтва на основі звичаю і звичаєвого права.

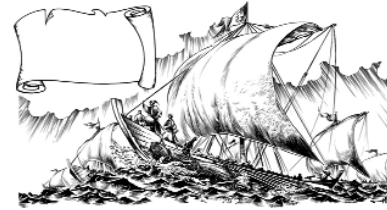
8. Шляхи та сутність гуманного ствердження особистості, громади, нації, людства. Жити на Землі в Мирі, любові, з Живими, Мертвими і Ненародженими.

9. Порятунок Матері-Землі, Природи. Заборона продажу землі, екологія, економіка, ресурси, енергетика Всесвіту, високі технології, інформаційне забезпечення про все сказане.

10. Відродити українську сім'ю, родину, рід, громаду і націю. Створити родові книги. Дотримуватися родинної та календарної обрядовості. Відвідувати та доглядати могили родичів, побратимів та героїв нації. Жити по Звичаю.

11. Створювати своє середовище, оточення, йти до дітей, учнів, студентів, пропонувати отримані знання і досвід. Єднатися з патріотичними організаціями.

12. Жити в добрі та любові до рідних, до людей, до природи і білого світу. Співати, грати, слухати музику, пісні, танцювати, спостерігати природу. Вести здоровий спосіб життя (фізкультура, туризм, харчування). Працювати на землі (сад, город, поле, пасіка, рибальство). Займатися різними ремеслами. Мандрувати по рідному краю та Землі. Радіти життю.

*Ми дикі, ми не знаєм Звичаїв,
Ми нищим землю.
Ми з матір'ю на "Ту"
Ми свій кінець пришвидшуєм
У колективних нетрях самоти.
Л. Костенко*

Дотримання Звичаю

1. Рідна мова, рідна віра - основа Звичаю.

2. Шанувати та берегти Рід, його коріння (дотримуватися родинної обрядовості - народження, дорослість, одруження, народження дітей, старість, смерть).

3. Шанувати та берегти природу, жити у ритмі з Всесвітом, Сонцем, Водою і Землею.

4. Оберігати свою землю, хату, сім'ю, Рід і Нарід.

5. Стверджувати добрі стосунки в сім'ї, родині, товаристві побратимів - земляків.

6. Відзначати календарні свята та обряди згідно дат космічного календаря день у день. Виховуватись на пам'ятних подіях та прикладах славетних героїв.

7. Дотримуватись та передавати Звичай. Слово і справа в єдності.

8. Ідеологія держави та мораль народу повинні ґрунтуватися на Звичаї.

9. Ми і наш Звичай з тих пір - відколи ми самі себе пам'ятаємо (колядки, міфи, символи, народне мистецтво).

"Допоки писанки пишуть та колядники ходять - допоти й ми будемо" (яйце шанувалося ще з Трипільської культури на нашій землі.)

10. Звичай - це Божий закон, який стоїть понад усім, що винайдено, придумано й запроваджено людьми.

11. Звичай - це спосіб життя від народження до смерті.

12. Звичай для всіх єдиний, відхід від нього то є зрада собі, роду і товариству.

13. Конституція Ізраїлю, Японії, Іраку, Ірану, Китаю, Індії складені на основі їх Звичаю, рідної віри і сучасного права.

Українці, робимо висновок!

14. Г. Сковорода, Т. Шевченко, І. Франко, Л. Українка жили, творили на основі Звичаю і Звичай нам заповіли, як і "Велесова книга" та Леонід Безклубий.

Обряд проведення родин за українським звичаєм

Перша вікова посвята в житті українця

Українці з давніх часів роблять родини для дитини. Родини - це задобрення Долі, щоб була вона доброю для народженого та його батьків.

- Запалити 3 свічки. Обряд проводить баба повитуха, старійшина громади або найстарша людина в Роду. Старійшина промовляє:

- "Хай світло відганяє темряву, хай здоров'я та сила прибувають у сина вашого, хай радість і злагода буде в нашому роді".

- "Мати, батько народили, вони нас запросили ввести в рід сина свого, якому дали світське ім'я дитини. Дай боже нам родини зробити по добру та по Звичаю".

- Воду над свічками провести тричі за сонцем, потім по черзі ці свічки гасити у воді зліва направо. І запалити всім родичам Родову свічку дитини.

- Освятити землю (підготовлену для цього дня) цією водою. Земля з рідної садиби.

- Очищення та освячення дитини чотирма життєдайними стихіями (дитя лежить в колісці, а мати бере при потребі на руки):

- **Повітрям** - долонею подути свіжим повітрям на тіло дитини (лице, ручки). "Хай чисте повітря дає сили твоєму тілу, твоїй душі. Хай з кожним днем та кожним роком повітря стає чистішим для тебе і людей"

- **Вогнем** - обійти з свічкою (родовою) навколо тіла дитини за Сонцем - тричі (рунічними знаками).

"Грій нас і годуй, світи нам і освічуй, роби здоровими і мудрими, дай нам хліб і тепло, здоров'я і силу"

- **Водою** - занурити дитину в купіль вертикально по шию тричі, або своїми пальцями, змоченими у воді доторкнутися до маківки, до чола, до гортані внизу і пупа. (вмочати пальці кожен раз перед доторканням)

- **Промовити одну із фраз:**

"Вода - водице, водице студенице, вогню сестрице, очищаєш ти коріння та каміння, луги і береги, очисти (ім'я дитини), дай

йому здоров'я і силу". Одну із фраз проказувати тричі перед зануренням.

Другий варіант промовляння: "Водице - водице, водице улянице, ти очищаєш гори, каміння, луги і береги, очисти (ім'я дитини) від злих людей і недобрих очей".

Третій варіант: "З води, зі сну дитина здоров'я набирається та з маминої годівнички"

Четвертий варіант: "Водице - живице, вмивай дитя звечора, умивай зрання, щоб було здорове і щасливе"

Бережемо воду для своїх дітей (в міру витрачаймо та не забруднюємо)

- **Землею** - поставити ступнями дитину на землю, або взяти у руку землю і потерти ступні, або обвести землею навколо ніг нижче колін тричі по Сонцю (землю брати з рідної садиби).

Перед цим промовити слова: "Земле - мамо, оберігай сина роду нашого, дай йому силу свою могутню. Хай іде він по тобі шляхом правди, твердо і міцно! Носи ж земле як і нас носиш в радості і щасті"

- Після цього дитину тричі голівкою дотуляють до хлібини, щоб її люди любили як ми любимо хліб. Покласти на стіл, який стоїть посеред хати, кожуха (хутром вверху), на кожух розстелити крижму (не зарублена натуральна тканина чи домоткане полотно довжиною 2-5 метрів). Дитину кладуть на крижму і кажуть слова:

- кладемо тебе на кожух, щоб з тобою довго був дух, будь

шанованим в роду та громаді. Щоб було тепло і багатство, щоб добре дитя росло і щасливе було.

- Запитують у дитини: (відповідає батько)
- "Хто ти? - Правди син;
- Де живеш ти? - в Україні;
- Ким ти будеш? - Козаком.
- Що творитимеш? - Добро".

- За кожух беруть з чотирьох боків за кути двома руками: рідні батьки та названі батьки. Піднімають ввєрх до Сонця (до рівня грудей) тричі, при цьому промовляють слова: "На щастя, на здоров'я, на многії літа" та співають пісню "Многії літа".

- Особистий оберіг дитини тричі водять над вогнем по Сонцю, тричі кроплять і тричі торкаються землі. Так само освячують зброю та інші символи.

4. Звернення до стихій та родичів такими словами:

- "Земле-мати, водице-сестрице, вогню чистий, вітре-повітре і ви родичі та добрі люди, прийміть цю дитину до себе у Рід і хай він має родовє ім'я від сьогодні - "ім'я дитини". Тож, приймаєте (ім'я дитини) до свого Роду? - Так. Бережи доле (ім'я дитини) від заліза, від злого слова та лихого помислу недобрих людей".

5. Названий або рідний батько одягає оберіг на дитину, потім - названа або рідна мати вдягає на дитину нову вишиту сорочку і промовляє слова: "Доленько-Матінко, не влітай ниток чорних у життя його, бережи від хвороб, горя та злиднів"

6. Дитину беруть з кожуха названі батьки, тричі обходять навколо кожуха по Сонцю і переступають через метал або вогонь і передають рідним батькам промовляючи: "Ось Вам син, введений у Ваш Рід, хай зростає мудрим, працюєвитим і завзятим козаком"

7. Обдарування дитини: Рідний батько: "Дарую те, чим захищали предки наші рідну землю, а все інше сам здобудеш (дарує шаблю, або меч)." Батько звертається до гостей, щоб ті також вручили свої подарунки. Всі обдаровують дитину.

8. Застілля. Батькові слова: "Дякуємо Вам, що все зробили по звичаю та обичаю. Прошу люди добрі до столу хліба-солі скуштувати за нашого синочка". Першу чарку меду батько п'є до названого батька (кума). А той п'є до куми. А кума до родини та дитини.

9. Куми, гості, під час підняття чарки з медом промовляють побажання (які надруковані окремо).

10. Після веселощів названі батьки промовляють до рідних: "Спасибі Вам, що добре дбали та сина придбали, який нас зібрав та об'єднав, щоб нашому роду не було переводу".

11. Перед закінченням родин батьки обдаровують гостей калачами та Букетом, в якому: ягоди калини, зеленого барвінку, зерно або колосся жита.

12. Їжа та частування

- Крім звичайної їжі повинен бути узвар та каша.

- Каша: вариться з пшона і на молоці в гончарному горщику в духовці.

- Кашою закінчується частування, цією найдавнішою стравою українців.

- Право розбивати горщика має той, хто більше грошей дасть. Горщик розбивають на дошці, яку кладуть на столі за третім разом (двічі піднімають а за третім вдаряють днищем об дошку тримаючи горщик в руках. Черепки обсипаються, а каша залишається в формі горщика). Кашу розбивають та їдять шматочками, які кладуть на частини розбитого горщика перед роздачею калачів.

- Після каші п'ють узвар - випихач, виганяйло.

- Роздача Калачів з Букетом. Вручають кожній сім'ї по калачу та букету. Букет: складається із живих або висушених квітів (васильки, м'ята, рута, барвінок, колоски жита). Всі ці квіти перев'язують червоною стрічкою бантиком і встромляється у калач. Букет цінували як божий дар. Потім його використовували для купання дитини.

13. Побажання народженому та його батькам:

"Раюй душе по білому світі".

"Щоб у вас було як кутя, так і дитя".

"Одна дитина - не дитина, дві дитина - пів дитини, три дитини - то дитина".

("На щодня для сім'ї під час купання - водичкою похлюпувати, долонями погладжувати та приказувати: "росточки у кісточки, здоров'ячко у сердечко").

"Дарую жито, щоб дитина мала таку силу як у тому зерні і

жила довго, здоровою і щасливою”.

"Вітаємо вас із сином (дочкою)".

"Дай боже у Вашій сім'ї доброго здоров'я та довгого віку.
Відповідь: "Дякуємо, дай боже і Вам здоров'я".

"Хай від сонечка набирається ясності та святості, від води сили та стійкості, від землі добра та достатку, а від неба творчості".

"Діти як квітки: поливай, доглядай і рости будуть".

"Умій народити і умій виховати".

"Не навчиш у пелюшках, не навчиш у подушках".

"Хай син росте батькам на втіху, людям на добро, а Україні - на славу".

"Щоб Вам зростити сина у щасті, здоров'ї, дочекати ожени, онуків діждати".

"Хай ваш син чує та росте і сили набирається".

"Дай боже йому здоров'я, доброти, щоб батькам на поміч, а людям - на радість".

"Бажаємо в сім'ї любові і злагоди, а дитині - здоров'я та зросту".

"Мати й батько дбайте так, щоб як жнива - так і дитина нова".

"Скільки людина була на родині, стільки була у раю".

"Роди, Боже, жито-пшениця, а батькам - дітей копиця".

"Щоб дитя здорове було, не боліло та росло".

"Щоб дитина була багата, як земля, здорова (дужа) як вода.

"Щоб у сім'ї було всього доволі, і в коморі і в гоборі, та в місці і в колісці".

"Дитина спить а доля росте".

"Хай здоровим росте і щасливим буде".

Поради батькам та гостям:

1. Чим більше кумів тим краще для роду.

В куми можна брати подружжя, але в яких є діти.

2. До проведення родин протягом всього часу в колиску до дитини кладуть якийсь із металевих предметів (захист від недоброго (сокиру, ніж, ножиці, монету). А дівчинці кладуть гребінець.

3. Коли беруть з кожуха дитину, крижмом обгортають дитині поперек (крижі). Пізніше з крижми вишивали весільний рушник або берегли до останнього дня і клали в домовину.

4. До року дитині в дзеркало не можна дивитися.

5. Під час частування куми за столом сидять на покутті, а після вручення рідним батькам дитини, їх садовлять на покуття.

6. Пуповину обрізали до сокири ножем. Пуповину клали в землю під молоде дерево, або садять це дерево в той же день.

7. Матері після родів несли сир, масло, молоко (домашнє), мед, вареники, млинці, налисники, коржі, пампушки, кашу, сушені фрукти, крупи, борошно, пряники та бублики.

8. Бабці-повитусі давали хліб, хустку та гроші (старійшині - рушник, хліб та гроші). На Коляду щороку до неї ідуть з трьома калачами або з вечерею-кутею.

9. Коли йдуть на родини, то несуть хліб, тканину, гроші, цяцьки, жито в хустинці.

10. Невістка на родині дає мамі та свекрусі паляницю і хустку.

11. Завжди на другий день після родин гості збираються до народженого (щоб дитину доля не обходила) і щоб завжди було все добре в цій сім'ї.

12. Не дозволяється дивитися на дитину із-за голови, підкидати в гору, стригти, зачісувати (до року), раптово будити, кричати при дитині.

13. Крижмо і перша вишита сорочка - це відлучення від маминого тіла.

14. Запрошення кумів: "Прошу Вас (ім'я) хлібом-сіллю, прошу гречно, прошу сердечно бути нашому синові за названого батька (хрещеного), а нам з дружиною за кума, куму". Запрошують з хлібиною.

15. Відповідь кумів: "Дякуємо за хліб-сіль, цілують хліб і дають згоду". Відмовлятися від запрошення не можна.

16. Після запрошення вони вже стають кумами. Куми із батьками звертаються на "Ви".

17. Коли купають дитину, то заварюють у воді:

Хлопчику: любисток, ромашку, гілочку дуба, барвінок, тую, чорнобривець.

Дівчинці: ромашку, гілочку вишні, калини, любистку.

18. Породіллю до родів не можна відвідувати вагітним жінкам і коли місячні. А після родів можна відвідувати через 2

тижні.

19. Хвалити дитину не можна, а навпаки казати "ой яке погане".

20. Відлучати від грудей після 2-х років у понеділок чи в середу.

21. За народним звичаєм ім'я дитині давали дідуся або бабусі, щоб ім'я з роду не виходило.

22. Колиску чіпляли на рівні грудей і робили з лози або чистих дерев.

23. Біля дитини клали 2 ложки навхрест зв'язані (оберіг).

24. Після родів породіллі мили руки. Над мискою тримали 2 навхрест зв'язані ножі. Над ними вона миє руки. Зливає воду баба повитуха або рідна мати. Воду виливали під дерево, де закопана пуповина.

Каша на родині

1. Кашу варять тільки з пшона і на молоці (щоб мати мала молоко)

2. Щоб каша загусла під час варіння, до неї кидали трошки меду та декілька курячих яєць, ставили в духовку, щоб каша виросла.

3. Перед тим, як поставити кашу на стіл її накривали хлібом із сіллю.

4. Слова до каші: "Наша каша з верхом, щоб і жона завжди була в повні".

5. Розбивання каші: Об кут стола, днищем об стіл, двома качалками з двох боків одночасно по найширшому місці горщика. Хто хоче розбивати кашу - клали гроші на рушник. Хто більше покладе - той і розіб'є. Бажано, щоб то був названий батько.

6. Вершок каші дають породіллі.

7. Звернення до гостей: "їжте кашу на здоров'я, щоб наш син (дочка) в щасті зростав і до своєї каші доростав"

Необхідні речі для Родин

1. Оберіг - бажано з металу (срібло або золото)

2. Свічка товста Родова. Надалі родову свічку запалювали у важкий час для народженого, або він сам це робив протягом життя у важкі хвилини.

3. Три свічки для посвяти.

4. Горщик для каші.

5. Сорочка вишиванка для народженого (нова). Бажано, щоб вишивала її мати або рідна бабуся.

6. Шабля від батька.

7. Чаша для води

8. Кожух

9. Земля з рідної садиби

10. Квіти для букету.

11. Крижма.

12. Калачі.

13. Вода джерельна.

Використана література:

1. В.Мицик Родини. Тальне, 1995.

2. В. Мицик. Каша - мати наша. К., 2002.

3. Л. Орел. Українська родина. К., 2008.

4. В. Курток. Етнографічні дослідження. (Наречення). К., 2010.

5. О.Босий Етнографічні дослідження. 2010.

Козацький поховальний обряд (описаний частково)

I. В приміщенні:

Поставити (покласти):

- Свічку (в житі) і воду - в головах; перед тим як поставити свічку необхідно тричі обнести її (запалену) навколо покійника за сонцем; потім тричі кропити водою покійника по колу обходячи за сонцем.

- Можна 2 свічки а посередині вода.

- В руки покійнику вкладають одну крашанку (пофарбовану в цибуліні, одноколірна) і свічку (незалежно від пори року);

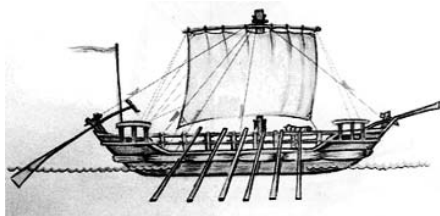
- Нижчу частину труни накривають малиновою Китайкою до рук покійника;

- Тим, хто прийшов до покійника проститися - дають свічку та хустинку (носовичок). Свічки запалюють від трисвічника.

- До хати небіжчика приносили зілля, трави, квіти, колосся.

- Беруть два рушники, тримають над покійником навхрест перед винесенням з хати.

II. Винесення:

- Виносячи труну з будинку (квартири) потрібно легенько тричі стукнути нею об поріг;

- Труну, що виносить, обсипають зерном (житом чи пшеницею);

- Труну до транспорту і від транспорту несуть 6 молодих

козаків;

- Першим у прощальній процесії іде козак з образом спочилого та з козацьким прапором; за ним козаки несуть вінки; потім іде козак, який несе оголену шаблю тримаючи її перед собою на рушнику і козацькій шапці руків'ям до правої руки лезом назовні; далі козаки несуть віку на якій лежать хліб, сіль і пернач (булава); далі труну з покійником несуть молоді козаки (коня ведуть з правого боку від труни), далі йдуть всі хто проважає покійника "в останню дорогу";

- Квіти кладуть до тіла покійника;

- Квіти кидають перед процесією (новітня звичка);

- Під час всього похорону лунають (співають) відповідні пісні: "Повіяв вітер степовий", "Ой три літа три неділі", "Ой там при

долині", "Ой у лузі червона калина", "Ой на горі вогонь горить", "Розпрощався козак", грає музика (козацький марш).

III. На цвинтарі:

- Труну встановлюють біля могили для прощання з покійником; в голові покійника стоїть козак з оголеною шаблею лезом вверх гострою частиною ліворуч;

- Виголошуються прощальні промови; Зачитати життєпис покійника та згадати його рід.

- Відбувається прощання з покійником; просять прощення у покійника та у присутніх.

- Шаблю козака кладуть йому в труну;

- У могилу на дно кидають 4, 8, або 12 крашанок (незалежно від пори року);

- У могилу кидають по одному 12 металевих гривень;

- Труну в могилу опускають на білому полотні; посипають труну в могилі червоною глиною (охрою).

- Кожен присутній кидає в могилу по 3 жмені землі промовляючи в голос (чи про себе) останні прощальні слова;

- Хоругви та козацький прапор схилені над могилою;

- Тричі лунають постріли зі зброї;

- Хліб, що був на вікові, розламають і роздають присутнім, або цілий віддають жебракам;

- Співають "Вічну пам'ять";

- Насипають могилу. Окроплюють водою. Жінки уквітчують могилу.

IV. Поминки (тризна):

- Після цвинтаря миють руки;

- Засвічують трисвічник

- Наливають чарку для душі померлого і кладуть на неї скибку хліба.

- Спочатку тричі їдять коливо;

- Чарку п'ють не більше трьох разів (хто п'є);

- В кінці тризни співають "Вічна пам'ять";

- Під час тризни - добрі спогади про покійника, щоб йому було легше;

- Поминки "сніданок" на 7, 9, 40 дні, а далі тричі на рік (Різдва, Великдень, Зелені Святки);

- Щороку на "Проводи" (Гробки) на могилу кладуть новий рушник.

- Обрядові речі: Триглав, Трисвічник, Чаша з водою, Чаша з зерном, кропило, кадило з ладану, свічки для померлого, свічки та хустинки для присутніх, хустки для тих, хто несе труну, червона глина, прохідна молитва, два однакових рушники.

Джерела

1. Г.Лозко. Українське народознавство (похоронні та поминальні обряди, стор. 403-407). Харків, 2010.

2. С. Килимник. Похоронні звичаї стародавніх слов'ян в дохристиянську добу (стор. 91-107). Торонто, 1953.

3. С.Павлюк. Українське народознавство (похоронна і поминальна обрядовість, стор. 226-229). К., Знання, 2004.

4. Л.Орел. Українська родина (з поховального обряду в Україні, стор. 371-378). К., 2000.

5. Велимир. Поховальний обряд. Правила поведінки на похоронах".

6. Славомир. Поховання. К.

*Буду вдячний за доповнення, або уточнення до обряду
Григорій Князюк*

Козацький поховальний обряд (кремація)

I. Перенесення від автобуса в зал:

Прощальна процесія:

- козак з образом покійника - 1 чол.;
- козак з козацьким прапором - 1 чол.;
- козаки з нагородами (всі нагороди на малинових подушечках);
- козаки з вінками (по 2 чол. на вінок);
- козак несе оголену шаблю тримаючи її перед собою на рушнику і козацькій шапці руків'ям до правої руки лезом назовні - 1 чол.;
- козаки несуть віку (кришка) на якій лежать хліб, сіль, пернач (булава), фуражна - 4 чол.;
- козаки несуть труну з покійником (з пов'язками) - 6 чол.;
- далі йдуть родичі, козаки і всі інші хто прийшов.
(лунає дзвін)

II. В приміщенні (прощання):

Поставити труну:

- Свічка (в житі), вода, триглав - в головах; перед тим як поставити свічку необхідно тричі обнести її (запалену) навколо покійника за сонцем;
  - В голові покійника стоїть козак з оголеною шаблею лезом вверху гострою частиною ліворуч;
  - Козацький прапор схилений над труною;
  - В руки покійнику вкладають одну крашанку (пофарбовану в цибуліні, одноколірна) і свічку (незалежно від пори року);
  - Нижчу частину труни накривають малиновою Китайкою до рук покійника;
  - З обох боків труни стоять по одному козаку (з пов'язками);
  - Тим, хто прийшов до покійника проститися - дають свічку та хустинку (носовичок);
  - Ритуал проводить священик (духівник);
  - Виголошуються прощальні промови (зчитується життєвий шлях і родовід);
  - Відбувається прощання з покійником (кобзар грає і співає);
  - Труна опускається;
  - Козаки співають пісні;
  - Хліб, що був на вікові, розламують і роздають присутнім;
- ### III. Поминки (тризна):
- Після цвинтаря миють руки;
  - Спочатку тричі їдять коливо;
  - Чарку п'ють не більше трьох разів (хто п'є);
  - В кінці тризни співають "Вічна пам'ять";
  - Під час тризни - добрі спогади про покійника, щоб йому було легше;
  - Поминки "сніданок" на 2, 9, 40 дні, а далі тричі на рік;
  - Щороку на "Проводи" (Гробки) на могилу кладуть новий рушник.

*Буду вдячний за доповнення, або уточнення до обряду
Григорій Князюк*

Додаток

Правила поведінки на похоронах

1. До губ померлого прикладають дзеркало, і якщо воно не затуманювалось, чоловік вважався померлим.

Дзеркало потім викидали, тому не потрібно піднімати знайдене дзеркало.

2. В домі зупиняються всі настінні та великі часи, а також особисті часи

Померлого. Запустити їх можна тільки через рік в день смерті. Вважається, що відлік земного часу в нього закінчився. Починався цикл обрядів на звертання циклу його земного життя і підготовку до переходу в потойбічне життя, в світ пращурів.

3. Закривають всі дзеркала тканиною білого кольору, або перевертають лицем до стіни.

4. Вагітних жінок і малолітніх дітей підперізують червоним поясом - оберегом і закривають верхньою одежею.

5. Якщо в приміщенні знаходилась вода в відкритій посудині, воду потрібно вилити. (Вважалось, що душа перед тим як покинути дім, обов'язково очищається в воді.)

Обмивання та переодягання покійного

1. Омивання покійного потрібно проводити не менше ніж через час після смерті. Мити покійного не повинні найближчі родичі, за винятком якщо про це не просив сам покійний перед смертю.

2. Омивати покійного повинні тільки ті, хто більше не буде народжувати

(Старі жінки, іноді на допомогу просили старих чоловіків.)

3. Омивання проводять тільки в світлий час доби, а якщо приходиться це робити вночі, то воду зберігають до ранку, дивлячись, щоб ніхто її не чіпав і не взяв для використання в чаклунстві. Воду виливають в місце де не ходять ні люди ні домашні тварини.

4. Мило і рушник, якими користувались при обмиванні, закопують або спалюють.

5. Постільну білизну, на якій лежав покійний - закопують або спалюють.

6. Дев'ять днів на ліжку, на якій померла людина, спати не можна.

7. Одягати покійного потрібно у все нове. Бажано щоб покійний сам до смерті приготував собі одягу, та освятив у жреця. (Якщо нової одежі нема, можна в поношену, але обов'язково чисту).

8. Обов'язково в одязі покійного повинен бути відсутній червоний колір. бо це може притягнути за собою смерть кровного родича.

9. Якщо людина перед смертю просила надіти на себе якусь річ після смерті, це бажання обов'язково виконувалось.

10. Воєнну людину одівають в формений костюм.

11. Померлу незамужню дівчину, одівають в підвінечне плаття.

12. Весільне кільце залишалось тому з пари хто залишився живий. А вже після його смерті, обидва кільця клали в труну, щоб на тому світі пари знову поєдналися.

13. Після переодягання, покійного кладуть на лавку чоловіка справа, а жінку зліва від червоного кутка.

14. Виносять покійного вперед ногами чужі люди. При виході, труною тричі стукають об поріг ногами, даючи знак Пращурам, що ще один член Роду їхнього вже в дорозі до них.

15. Попереду гробу іти не можна. На кладовище першою приходиться найстаріша людина і покидає останньою.

16. За поминальний стіл вагітні жінки і діти не сідають. І страв і столових приборів кладуть непарне число. П'ють непарне число чарок. На могилу кладуть непарне число квітів, щоб покійний не ждав собі пари.

17. В труну дивитись, щоб ніхто на поклав ніяких записок і в могилу також., щоб на поробили на смерть живим людям. Віршовки з під труни не забирають.

18. Зав'язки з рук залишають в труні, щоб ніхто більше не використав. Воду з під померлого вилити там де ніхто не ходить.

Велимир

6 травня 2013 року у Генеральній Канцелярії УК відбулася рада представників козацьких старшин м. Києва, Генеральної старшини УК, представників ради отаманів та ради старійшин УК.

Розглянули:

1. Козацький поховальний обряд укладений Г.Князюком.

2. Пропозицію про призначення Славомира відповідальним за проведення календарно-родинної обрядовості, та за роботу ритуальної служби.

Ухвалили: одноголосно підтримали обидва пункти для впровадження серед козацького середовища та українських громад.

*Додаток***Рада Українського Козацтва
при Президенті України****Положення
про
Козацьку школу***Затверджено*Радою Українського Козацтва при
Президенті УкраїниГоловним штабом Гри "Джура"
("Сокіл")Секретар Ради Українського Козацтва
при Президенті України
Начальник Головного штабу гри "Сокіл" ("Джура")

Грива А.М.

Київ 2009 р.**I. Загальні положення**

Козацька школа є патріотичний, культурологічний, спортивно-виховний, загальношкільний заклад.

Це широкодоступна виховна установа, яка дає дітям та юнацтву можливість здобути навички та вміння для подальшого морального та фізичного розвитку особистості.

1.2. Школа має за мету патріотичне та спортивне виховання юнацтва на традиціях та звичаях українського козацтва та гуманізму.

1.3. Козацька школа здійснює свою діяльність відповідно до діючого законодавства, безпосередньо Законів України, Конс-титуції України та Указів Президента України:

- "Про відродження історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва" від 4 серпня 1995 р. № 14/95;

- "Про положення про допризовну підготовку юнаків і Положення про підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей" від 18 березня 1994 р. № 95/94.;

- "Про Національну програму "Діти України" від 18 січня 1996 р. № 63/96.;

- Закону про освіту; "Положення про Дитячо-юнацьку спортивну школу (02.09.1992 р. № 1681);

- Положення про позашкільний навчально-виховний заклад" від 22.02.1994 р. № 45;

- Статуту Українського Козацтва від 7 серпня 1996 р. № 223;

- Статуту козацького товариства "Звичаєве братства" від 26 травня 1996 р. № 54;

- Статуту "Фонду лицарського виховання ім. П.Сагайдачного".

1.4. Членами можуть бути учні загальноосвітніх шкіл міста та республіки, молоді громадяни України віком від 6 до 28 років.

1.5. Головні завдання м Козацької школи є:

- відродження Козацького Звичаю та традицій, пізнання історії та культури України;

- реалізація державної політики в галузі освіти;

- відродження українських бойових мистецтв;

- створення умов для гармонійного розвитку особистості, організація дозвілля дітей та підлітків;

- виявлення, виховання, розвиток та підтримка юних спортсменів;

- формування у дітей, підлітків та юнаків активних громадських позицій, національної самосвідомості.

1.6. Положення Козацької школи затверджується на Великій Раді Школи.

1.7. Повна назва - Козацька школа, далі КШ.

1.8. КШ співпрацює з навчально-виховними закладами, громадськими, державними і політичними організаціями, товариствами, партіями, рухами, громадянами, сім'ями, які стоять на позиціях українського патріотизму та гуманізму.

1.9. КШ має свою атрибутику і символіку, козацькі прапори, клейноди, емблеми, вимпели та інші відзнаки і значки.

1.10. Велика Рада КШ збирається раз на рік протягом місяця після 14 жовтня для обрання, переобрання керівництва КШ та визначення плану діяльності КШ на рік.

1.11. По закінченні навчально-виховної програми, Учням-молодим козакам, видаються відповідні документи з обраного ними напрямку навчання в КШ.

1.12. КШ захищає інтереси своїх працівників та учнів.

1.13. Мова спілкування та навчання в КШ - українська.

1.14. Керівництво КШ знаходиться за адресою: _____

1.15. КШ несе відповідальність за:

- Дотримання договірних зобов'язань з іншими об'єктами освітньої, виробничої, наукової діяльності та приватними особами, в тому числі зобов'язань за міжнародними угодами;

- за реалізацію статутних зобов'язань та завдань, взятих на себе;

- дотримання фінансової дисципліни.

II. Науково-методичні складові патріотичного виховання для викладачів та слухачів козацьких шкіл України

1. Завдання патріотичного виховання серед молоді

1.1. Формування знань та любові до рідної мови, історії,

культури, традицій і звичаїв.

1.2. Виховання свідомого, дієвого, ініціативного громадянина України.

1.3. Формування фізично здорового молодого покоління.

1.4. Створення постійно діючої системи виховання.

1.5. Патріотичне виховання повинно стати обов'язковим навчальним предметом у дошкільних та усіх навчальних закладах освіти.

2 Напрямки патріотичного виховання

2.1. Державний - держава забезпечує системне патріотичне виховання (програми, кадри, кошти).

2.2. Культурно-просвітницький:

- знання та розвиток рідної мови, усної народної творчості, історії, звичаїв, традицій;

- здійснення культурно - просвітницьких заходів дозвілля; - дослідження та розвиток народного мистецтва, ремесел, краєзнавчих етнографічних тем;

- пізнання та повага до культури та історії інших націй.

2.3. Морально-психологічний - утвердження оптимізму впевненості, реалізація себе і відповідальність перед людьми та державою.

2.4. Екологічний - пізнання Природи рідного краю, бережливе ставлення до Землі, Природи, співпраця з екологічними державними та громадськими установами.

2.5. Військово-Козацький:

- знання військової історії України; - знання основ зразків військової техніки та озброєння Збройних Сил України, вміння користуватися нею;

- згідно військово-оборонної концепції виконувати свій обов'язок воїна захисника Батьківщини.

2.6. Інформаційно-пропагандистський - вчасна інформація про державні документи, програми які стосуються патріотичного виховання, та можливості їх втілення.

2.7. Організаційно-кадровий:

- створення теоретичної та матеріально-технічної бази; - керівники, методисти, викладачі - повинні бути патріотами, професіоналами (проходити щорічне тестування із залученням учасників виховного процесу).

2.8. Спортивно-оздоровчий напрямок - утвердження та розвиток українських національних бойових мистецтв через гуртки, секції, клуби (проводити змагання, чемпіонати, походи, вишколи для утвердження здорового способу життя).

2.9. Науково-методичний :

- створення при Вузах кафедр, курсів підвищення кваліфікації з патріотичного виховання та науково-методичних центрів;

- уведення в навчальні плани предмету - "Патріотичне виховання";

у всі навчальні заклади різних рівнів;

- написати науково-методичні розробки та підручники з патріотичного виховання, створення бібліотек, літописів, кінофільмів;

- для проведення практичної роботи необхідно використовувати приміщення навчальних закладів, закладів культури та громадських організацій;

- забезпечувати законодавчою, правознавчою базою даних.

2.10. Господарський - створити ремісничі, промислові цехи для відродження ініціативи, творчості та умінь молоді.

3. Принципи патріотичного виховання

3.1. Науковість - планування і оцінка результатів.

3.2. Історичність - на героїчних подіях та біографіях видатних постатей та пам'ятних місцях утверджується цей принцип.

3.3. Духовність - осягнення духовної сутності людини, нації, людства в його історичному розвитку.

3.4. Моральність - утвердження гуманізму доброзичливості і добродіяння.

3.5. Цілісність, системність - узгодження змісту, форм та методів патріотичного виховання.

3.6. Послідовність - у безперервності, спадкоємності, сучасності патріотичного виховання на основі історичних та культурних традицій українців.

3.7. Єдність - виховання, навчання, самовиховання та доцільності.

3.8. Народність - у вивченні та утвердженні народної, ко-

зацької, родинної педагогіки, календарної обрядовості та посиленні ролі сім'ї, родини та роду для майбуття України.

3.9. Природовідповідність - вивчення, дослідження Природи рідного краю, екологічні заходи за окремою програмою.

4. Форми патріотичного виховання

4.1. Лекції, бесіди, розповіді, диспути, читання.

4.2. Екскурсії (музеї, установи, підприємства, виставки, історичні місця).

4.3. Зустрічі з цікавими людьми.

4.4. Походи (краєзнавчі, туристичні, екологічні), написання текстів екскурсій, схем та карт маршрутів.

4.5. Пошукова робота - науково-пізнавальна, дослідницька.

4.6. Шефська робота:

- взаємне відвідування, розуміння проблем, завдань;

- вшанування, впорядкування пам'ятних місць;

- проведення святкових урочистостей, тематичних вечорів, зустрічей, фестивалів;

- організація змагань, олімпіад, конкурсів, концертів, виставок;

- створення матеріально - технічної бази.

5. Методи патріотичного виховання

5.1. Особистий приклад (вимогливість педагога в першу чергу до себе, а потім і до вихованців).

5.2. Постійне самовдосконалення - вміння визначити мету окремі цілі, та розвивати почуття відповідальності за їх здійснення.

5.3. Стимулювання - через змагальність та заохочення до роздумів та дій.

5.4. Переконавання - в тому, що саме любов та практична діяльність в ім'я Батьківщини - забезпечить її розвиток.

6. Діяльність Козацьких Шкіл

6.1. КШ працює за річним планом роботи, складеному на

основі цього положення та комплексної програми з урахуванням інтересів дітей і молоді. План затверджується на Великій Раді КШ;

6.2. КШ організовує роботу з учнями школи протягом календарного року;

6.3. КШ проводить набір учнів за конкурсом, який розробляє керівництво КШ;

6.4. Навчально-виховний процес у КШ здійснюється диференційовано, відповідно до індивідуальних особливостей і враховуючи вік і стать учнів;

6.5. Інструктори та викладачі працюють відповідно розкладу занять, затвердженого керівництвом КШ (тривалість занять відповідно психофізичного розвитку учнів);

6.6. КШ може організувати свою роботу у приміщеннях загальноосвітніх шкіл, середніх та вищих учбових закладів, підприємство, організацій за місцем проживання дітей та молоді, відповідно укладених угод із зазначеними закладами.

III. Навчальна програма для викладачів і слухачів Козацьких Шкіл (перелік розділів і тем теоретичних занять)

1. Духовність

1.1. Українська мова - її історія, доля та майбуття.

1.2. Звичай, звичаї, традиції, календар, календарна обрядовість, символи та знаки.

1.3. Усна народна творчість (міфи, легенди, перекази, пісенна творчість, прислів'я, приказки, загадки та інше).

1.4. Сім'я, родина, рід, родинна обрядовість та родинне виховання.

1.5. Народні вірування, віра, релігія, порівняльне релігієзнавство, конфесії - причина та наслідки їх поділу.

1.6. Культура, історія, література, українознавство, краєзнавство.

1.7. Мораль, споріднена праця, гуманізм.

1.8. Народне мистецтво, професійне мистецтво.

1.9. Відродження духовної еліти, нації, поступове зростання (ступеневий ріст).

2. Інтелектуально-економічний

2.1. Науки - гуманітарні, технічні, наш внесок у їх розвиток.

2.2. Інформаційні банки даних та пропагандистські технології.

2.3. Економіка (промисловість, сільське господарство, народні ремесла - стан, перспективи), дороги, транспорт, корисні копалини, географічне розташування та природа України.

2.5. Засоби для життя (виживання), соціальний досвід.

2.5. Середня та вища освіта та самоосвіта.

3. Психологічний рівень

3.1. Вдача, характер українця.

3.2. Основи психологічних знань.

3.3. Новітні нищівні психолого-біологічні програми.

3.4. Активна громадянська позиція - наступальна.

3.5. Самоуправління, самодостатність.

3.6. Психічне здоров'я людини та нації (за окремою програмою).

3.7. Заохочення, винагорода.

4. Фізичне здоров'я

4.1. Здоровий спосіб життя.

4.2. Оздоровчі програми.

4.3. Українське бойове мистецтво ("Спас", "Бойовий Гопак" та інше).

4.4. Ігри, танці, забави, козацький герць (коні, велосипеди, човни, лук, фехтування та інше).

4.5. Народна медицина та кухня.

4.6. Школа виживання.

4.7. Туризм, походи, вишколи (гуртки, секції, клуби).

5. Політика, державотворення

5.1. Історія державотворення України.

5.2. Закони, право в історичному розвитку в Україні та світі.

5.3. Самоуправління - його сутність, майбутнє.

5.4. Релігія та держава - проблеми та їх вирішення.

5.5. Партійне життя на Україні (багатопартійність - плюси та мінуси).

5.6. Складності політичного процесу на Україні.

6 Козацька підготовка

6.1. Захист держави, людини - його надійність.

6.2. Належна професійна підготовка воїнів-козаків (за окремою програмою)

6.3. Стан військової техніки та озброєння на сьогодні.

6.4. Відданість та самопожертва захисників Батьківщини.

6.5. Стан сучасного Українського війська.

6.6. Стан козацтва в Україні (причини його роз'єднаності та шляхи вирішення цієї проблеми).

6.7. Козацький Звичай, Козацькі Карби - основа виховання козака-воїна, козака-лицаря.

6.8. Сутність народного ополчення та рухів самозахисту.

6.9. Державна підтримка (кадри, кошти, програми, новітні технології).

IV. Обов'язки і права учнів КШ

1. Учнями КШ можуть стати особи, віком до 18 років з

письмової згоди батьків, а повнолітні - за особистою заявою.

2. Навчально-виховний процес має таку вікову структуру:

- 1а група - дошкільна (6 років);

- 2а група - початкова школа;

- 3а група - неповна середня освіта;

- 4а група - середня школа;

- 5а група - спеціальна та вища школа.

3. За складністю викладання та рівнем засвоєння матеріалу навчально-виховний процес поділяється на три рівні. Прийом та перехід учнів з рівня на рівень здійснюється урочисто з відповідними посвятами.

4. Учні КШ зобов'язані:

- виконувати вимоги положення про КШ;

- вчасно сплачувати членські внески;

- дотримуватись здорового способу життя;

- бути відданим Україні та її народу.

5. Учні КШ мають право:

- отримувати інформацію про напрямки діяльності КШ;

- приймати участь в заходах КШ;

- право брати участь в самоврядуванні КШ;

- подати заяву про вступ до козацького товариства.

6. Учні, які подали заявку про вступ до козацького товариства, віком до 18 років - стають джурами, а після 18 років - кандидатами в козаки.

7. Виключенням з Учнів КШ може бути:

- за рішенням педагогічного колективу КШ та Козацької Ради.

- За власним бажанням.

V. Структура та органи управління.

1. Основу організаційної структури КШ складають вікові групи.

2. Найвищим керівним органом КШ - є Велика Рада КШ.

3. До Великої Ради КШ входять:

- інструктори КШ;

- учнівське самоврядування.

4. Велика Рада КШ скликається один раз на рік;

- питання, пов'язані з КШ;

- затверджує Положення КШ, вносить до нього зміни та

доповнення;

- обирає керівництво КШ, (керівник, заступник з адміністративних питань, заступник з навчально-виховної роботи);
  - вирішує питання про символіку КШ.
5. Керівник (директор) КШ, отаман:
- має право скликати позачергову Велику Раду КШ;
  - виступає від імені КШ, підписує ухвали, документи, угоди;
  - координує діяльність КШ;
  - приймає рішення про витрати коштів КШ.

VI Кошти та майно Козацької Школи

1. КШ має власні кошти і майно, необхідні для здійснення програмних завдань.
2. Кошти складаються з:
  - Членських внесків;
  - добровільних внесків приватних осіб, установ, підприємств, організацій в Україні та за її межами.
3. Кошти витрачаються на здійснення програмної діяльності.
4. Матеріальна база КШ формується за рахунок:
  - приміщень, обладнань, майна, набутого в процесі Діяльності КШ, або переданого у безкоштовне користування без права передачі власності з КШ.

VII. Правовий статус Козацької Школи

1. КШ має правовий статус юридичної особи.
2. КШ має власний штамп, печатку, символіку, розрахунковий рахунок в банку.
3. Згідно із законодавством України КШ надається право:
  - укладати угоди від свого імені, здійснювати інші юридичні дії;
  - виступати позивачем та відповідачем у суді;
  - брати участь у заходах і програмах різних організацій, в тому числі і міжнародних.
4. КШ несе юридичну, матеріальну, моральну відповідальність, виключно за свої порушення у фінансовій, госпо-

дарській та іншій діяльності.

VIII. Припинення діяльності

1. Діяльність КШ припиняється шляхом реорганізації або ліквідації.
2. КШ може бути реорганізована чи ліквідована за ухвалою Великої Ради КШ прийнятої 2/3 голосів присутніх делегатів, або рішенням суду.
3. Ліквідація КШ проводиться у встановленому порядку ліквідаційною комісією, призначеною органами, які прийняли рішення про ліквідацію.
4. В разі ліквідації КШ її майно та кошти використовуються для виконання програмних завдань або у відповідності до рішення суду.

*Положення про Козацьку школу склав
Голова Науково методичної Ради
при Головному штабі Гри "Джура",
Член Ради Українського Козацтва
при Президенті Україна
Григорій Князюк, м. Київ, 2009 р.*

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Український козацький звичай.....	4
Козацькі заповіді сучасною українською мовою.....	15
Проведення козацького Кола.....	16
Теми для розуміння та впровадження українського Звичаю.....	18
Українська національна ідея (ідеологія).....	19
Духовне.....	22
Українське життя-буття, його мета.....	24
Дотримання Звичаю.....	25
Обряд проведення родин за українським звичаєм.....	26
Козацький поховальний обряд (описаний частково).....	34
Козацький поховальний обряд (кремація).....	36
Правила поведінки на похоронах.....	37
Додаток Положення про Козацьку школу.....	40

НАША ВДАЧА

СВІТЛІ РИСИ:

обдаровані, талановиті, життєрадісні, наполегливі (вперті), щирі, відкриті, довірливі, дружелюбні, працьовиті, доброзичливі, терплячі, щедрі, старанні, охайні, гостинні, оптимісти, співчутливі, згуртовані (були), відповідальні, прості - безпосередні, душевні, патріотичні, героїчні, безстрашні, волелюбні, вимогливі, обов'язкові, запальні, витривалі, довірливі, побожні, але не релігійні, вірні, інтелігентні - благородні, шанобливі до інших.

ТЕМНІ РИСИ – прищеплені, накинуті нам протягом останнього тисячоліття та століття:

- пияцтво, лінь, безплідне мрійництво, відчуття меншовартості, корисливість, вигода, продажність, незгуртованість, заздрість, скритність, боягузство, байдужість, себелюбство, індивідуалізм, пристосуванство, терплячість;

- оце і вивели воріженьки наші нову породу дволиких українців за останнє тисячоліття, особливо за останнє століття.

Весь цвіт і світ український – борці і творці – постійно нищаться, а залишаються залякані, пасивні, збайдужілі, кволі душею і тілом, – добрий ґрунт для завойовників. І нас перетворено у споживачів, заробітчан.

ЗВИЧАЄВІ КАРБИ УКРАЇНЦІВ

Якою мірою міряєш, такою тобі одміряють
Козацькому роду нема переводу

Не хитруй, не мудруй, а чесно працюй
Ми з такого роду, що любимо свободу

Хто чисте сумління має, той спокійно спати лягає
Говори мало, слухай багато, а думай ще більше

Хорошого потрошку
Мовчанка гнів гасить

Богу молись, а до берега гребись
Всяк правду знає, та не всяк про неї дбає